

Jeden z nebeských jezdců

(K odhalení pamětní desky letce RAF Rudolfa Procházky na domě na Smetanově ulici 47 v Brně)

Chvilí svítilo slunce, pak se nebe zatáhlo a spustil déšť, Za chvilí si počasí svoji střídavou hru na hodné a zlé zopakovalo. Tuto středu si obyvatelé domu na Smetanově ulici v Brně zoufale přáli, aby bylo pěkně. Již dlouho před osmnáctou hodinou se shromažďovali nájemníci domu před zahalenou deskou na levé straně průčelí. Také v domě panoval ruch, protože součástí odhalení mělo být i setkání nájemníků na dvoře. Přicházeli i bývalí obyvatelé domu, zástupci tisku, skupina leteckých plukovníků ze Svazu letců České republiky. Tříhvězdičkové nárameníky na modrých leteckých uniformách, zlaté šňůry, letecké odznaky a řádové stuhy nenechávaly na pochybách, o koho se jedná.... Zastoupena byla také brněnská Univerzita obrany. Celé seskupení vzbudilo v ulici neobyčejnou pozornost. Lidé v oknech se dívali, co se naproti chystá, fotoaparáty a kamery byly v pohotovosti. Projíždějící řidiči pomalu míjeli skupinky lidí na chodníku a chodci se připojovali k hloučku nájemníků a důstojníků. Z okna blízkého domu se vykláněl muž a kamerou zabíral výjimečný akt...

Nastal slavnostní okamžik – jedna z přítomných pozvaných dam paní Slávka Procházková, vdova po hrdinovi odhalila s velkým dojetím kovovou pamětní desku. V domě již léta nebydlí a byla šťastná, že na bývalého nájemníka lidé nezapomněli. Nutno dodat, že i ona pochází z vlastenecké rodiny. Její tatínek se vrátil z francouzského bojiště jako legionář.

Mělo vyvrcholit jejich úsilí na fasádě renovovaného secesního domu – odhalení pamětní desky jejich souseda dlouholetého spolubydlícího Rudolfa Procházky. Lidem, kteří se do domu přistěhovali později nebo po jeho smrti, už jméno nic neříkalo, ale starousedlíci na něho nemohli zapomenout.

Statný osmahlý lesák vždy v zeleném, s kloboukem s pírkem a nezbytnou puškou představoval pro všechny kus přírody, muže, který se vrací ošlehaný větrem z lesa a připomínal „dobrého medvěda“. Byl totiž dobrým člověkem, rád promluvil s lidmi, ale působil dojmem skromného člověka a takovým i byl. Nikdo nevěděl o jeho minulosti, o tom, že za války bojoval na několika frontách, riskoval život pro svoji vlast a navždy byl poznamenán malárií.

Teprve deska odhalená na fasádě představila Rudolfa Procházku více také veřejnosti:
„RUDOLF PROCHÁZKA,

major čs. letectva In memoriam

nar. 1. 9. 1918 v Písku,

zemřel 27. 3. 1989 v Brně,

palubní střelec 311. čs. bombardovací perutě RAF

účastníků bojů u Tobruku“ – tolik nápis na kovové vyleštěné ploše pamětní desky...

Po odhalení následovaly krátké promluvy . Ing. Emil Slíva připomněl nutnost historického povědomí. Nelze zapomínat na minulé události a na to, že naši nejmenší musí vědět, co prožívali jejich předkové. Pak se o hrdinově cestě zmínil dr. Jiří Iliev, který přítomným přiblížil hrdinovu dlouhou cestu ke svobodě i jeho krásný vztah k lidem v domě. Jako vyvrcholení vystoupil plukovník Stanislav Filip, předseda Svazu letců České republiky a vzpomněl letcovu bojovou zkušenost a zásluhy. Uprostřed jeho projevu začalo opět pršet. V tuto chvíli se obrátil k přítomným s otázkou, zda slavnost přerušit. Jednomyslná odpověď zněla: Pokračovat. A tak pod deštníky dozněla slova, která završovala slavnostní chvíli.

Podplukovník PhDr. Vladimír Šidla, CSc. z Univerzity obrany vysoce čin instalace desky hodnotil a citlivě se vyjádřil o neobvyklém počínu sbírky na pamětní desku mezi nájemníky. Ocenil i pospolitost lidí jednoho domu. Považoval takový spontánní čin za velmi přínosný – z takových podle něho rostou tradice a hrdost národa na vlastní minulost. Je to i ojedinělé.

Připomeňme R. Procházkovy milníky válečné cesty ke svobodě, něco z tohoto oblouku, jímž se vracel do vlasti...

Jako chlapec se Rudolf Procházka se nesmířil s německou okupací a utekl jako maturant na Vyšší lesnické škole v Písku v červenci roku 1939 do Polska, kde se přihlásil na československém konzulátě v Krakově a kde se stal vojákem československého legionu. Účastnil se ústupových bojů (zde měli českoslovenští vojáci prvního padlého) a překročil s československou armádou v exilu hranice Sovětského svazu. Zde byl v září zajat a internován v Kamenci Podolském a dalších místech Sovětského svazu.

V zahraniční armádě v SSSR poznal mj. pozdějšího hrdinu SSSR kapitána O. Jaroše (později padl u Sokolova), na kterého rád vzpomínal jako na výborného člověka, nekomunistu. Při vzpomínání na tehdejší období připomínal, že českoslovenští vojáci v SSSR se řídili předpisy předválečné československé armády. Levicově zaměřeným vojákům říkali jejich spolubojovníci „hvězdáři“.

V roce 1940 byl s dalšími příslušníky československé armády z SSSR dopraven na Střední východ do Sýrie (měli tam být postupně přepraveni všichni českoslovenští vojáci, ale k tomu již pro napadení SSSR nedošlo – část mužů včetně O. Jaroše zůstala v SSSR), kde byl zařazen do 11. praporu Východního pod velením Karla Klapálka.

Ze Středního východu vedla cesta československé zahraniční armády do severní Afriky, kde společně s Australany a vojáky dalších národností hájili Tobruk (boje byly zpracovány

australským veteránem Ericem Lambertem v knize Dvacet tisíc zlodějů – ta patřila k oblíbeným R. Procházky). Zde bojoval jako řidič a později velitel brencarrieru.

V roce 1942 se přihlásil k letectvu , počátkem ledna 1943 přijel do Velké Británie. Stal se letcem RAF a byl vycvičen v Kanadě.

Leteckých bojů se účastnil v Británii jako radiotelegrafista a palubní střelec 311. čs. bombardovací perutě.

Osudy spolubojovníků R. Procházky z 311. československé bombardovací perutě RAF se dočkaly literárního ztvárnění v knize Filipa Jánského Nebeští jezdci a ve stejnojmenném filmu. O nebezpečné situaci , v jaké se ocitli Němci zajatí českoslovenští vojáci zajímavě vypovídá britský film Srdce v zajetí. Nejnověji pak tuto tematiku zobrazuje film Tmavomodrý svět. Zajímavým příspěvkem k opomíjené obraně Tobruku bude chystaný film Tobruk režiséra V. Marhoul.

R. Procházka vzpomínal také na určitou část vojáků v Británii, kteří se odmítali účastnit války proti nacistickému Německu s tím, že se jedná o imperialistickou válku. Teprve se vstupem SSSR do války změnili stanovisko a zapojili se do bojů.

Na letce jako byl R. Procházka, se mělo zapomenout. Mnozí českoslovenští příslušníci RAF za to, že riskovali životy, trpěli v komunistických koncentracích, řada věznění nepřežila. I tuto kapitolu lze sledovat v uměleckém ztvárnění v již citovaném Tmavomodrém světě nebo v televizním seriálu Zdivočelá země podle knih Jiřího Stránského.

Na zdravotním stavu R. Procházky se odrazily útrapy bojů a do poslední doby trpěl následkem malárie. Zemřel nedlouho před sametovou revolucí, takže se svobody, za kterou bojoval, nedočkal. Všem nám chyběl a měli jsme při vzpomínce na něho slzy v očích...

Nutno připomenout, že pamětní desku navrhl brněnský umělec doc. Jiří Eliška bez nároku na honorář. Na její vznik se složili nájemníci domu. Stejně tak slavnostní atmosféru by nebylo možné si představit bez pohoštění a přípitku, což vše proběhlo v režii nájemníků, díky dobrým přátelům. Jak poznamenala jedna z přítomných, „neviděla jsem dům, kde by lidé tak drželi pohromadě“.

PhDr. Jiří Iliev